

escr. de 988, 1019, i l'*InuLC* en cita sis o set més, on figura la forma romànica *strada*, en els Ss. XI i XII; en un de 1007 s'esmenta la *strata Conflentana*, que essent la via més llarga entre les importants del comtat, podem estar segurs que no és més que una lleu llatinització d'*estrada C.*; en una d'anterior, de 890, on parla de «in *istrata*» és la *i-* la que prova indirectament que no és més que una mitja llatinització de la forma romànica. Banda ençà de l'Albera se'n troben encara més, i certament n'hi ha de ben anteriors a les mencions que aplega Balari (*Origenes*, pp. 679-81; i sobre la *strata francisca*, pp. 291-8), entre elles la major part en la forma llatinitzant, però tanmateix el 991 «*strada* qui vadit ad Tagamanetes», «*strada* que pergit a flumine Bisauicii et vadit per villam Provincialis sive --- de Orta» 1044, «*strada* qui pergit a Vilamajor a Barchinona» 1067, «*strada publica* qui vadit ad Amenla» 1075; moltes més en la forma *strata*, però el parlar de *strata mercadera* (a Lavit del Penedès) la usada per al comerç, un de 1109 revela que això és català disfressat i no pas baix llatí. D'altra banda els *Usatges* fan constar, en diversos capítols, que les «*estrades* e vies públiques --- són de la Postat» (*NCL.*, 91); i vegin-ne altres cites en *AlcM*, en particular la publicada en *AIEC* I, 292, que consta com text ja traduït al català almenys 25 en el S. XIII.

Per a la qüestió en romànic general i arcaic bastarà remetre al que he dit ací, en el *DCEC* i en el *DECH* sobre aquest mot i sobre el paral·lel *CALÇADA*, no oblidant alguns detalls que hi afegí, en una de les seves darreres notes, Schultz-Gora, *ZRPb.* LXIII, 409-10. Altrament el mot llatí tardà degué passar al basc, des d'una data molt antiga, tenint en compte la forma *estarta* «sentier, chemin», usual a Guip. i Biscaia (Uhl., Azkue) i que arriba fins al límit extrem SO. d'aquesta 35 regió (Arrati, *Euzkera* III, 47); també fou molt antic el manlleu en germànic occidental *STRATA* > a.-al. ant. *strázza*, al. *strasse*, ags. *stræt* > angl. *street* 'carrer', però tots ells també havien designat antigament qual-sevol via pública; i en irl. ant. *sráth*.

En una altra acc. *estrada* es va aplicar a la tarima o part elevada (abans encoixinada) d'una sala, acc. en la qual ja el porta Busa-N.; amb una aplicació relacionada, fou un gros escon de diversos prestatges o calaixos [1485]. Del masculí *stratus* s'ha tret per via sàvia *estrat* («sostre o gruixa», EdFontserè, *CiFiNat.*, p. 248, i gloss.), que sobretot en el sentit meteorològic s'usa més aviat en la variant *estratus*.

Amb tractament hereditari de la -T-, en resultà castellà *estrado* aplicat a la 'sala on s'asseïen els ciutadans (en especial les dames) per rebre visites, i conjunt de catifes, coixins, tamborets i cadires que l'amoblaven' [c. 1280], que també trobem en textos genuïns valencians dels Ss. xv-xvi: és de creure que fins en ells és contagiada del castellà i no pas heretada del mossàrab, no essent cosa rural (si bé alguna deixalla de mossàrab, tan fortament influent en onomàstica, pogué contribuir a facilitar l'adopció d'aquest nom de moda foraster, cf. *tocado* infra): figura en Joanot Martorell, en OPou («lo llit --- lo *strado* o setial o lloc per dormir 60

de dia: anaclinterium», *TbPu.*, 234) i sovint en JRoig: «en casa mia --- / cascuna sesta / --- moltes enteses / --- o s'ho cuydaven --- / --- s'hi ajustaven / --- dir rahons / desvarions, / e maravelles / de cent novelles, / e facecies / --- / yo bé u sentia, / mas no-m plahia / son negre *estrado*», «en Çaraguossa / buidí la bossa, / tant aturant; / *strados* cercant / gran temps perdí», «dones trobí / molt divisades, / ençafranades, / ab mil tocados: / aní per *strados* / de les senyores: / punts ni tisores / no s'hi tocaven, / ni-s practicaven / fusos, filoses / ---» (*Spill*, 2879, 3822, 3416, i el com. de Chabàs).

DERIV.: +*Estrader* 'cada un dels qui acompanyen la núvia, fent de mestres de cerimònies, fins que s'ha casat' que el *DAG.* registra en el Penedès, en la forma incorrecta *estredrés*: són, doncs, com els *camarlens* d'Andorra i Pallars; també cognom.

Consternar, consternat [diccionari de Belvitges, 1803], presos per via sàvia del ll. *consternare* 'esverar, esporuguir, abatre', variant de *consternere* 'encatifar, aterrar', probablement per conducte de l'italià, on *costernare* ja era usual en el S. xvi (Migliorini, *DCEC* IV, 1001); *consternació* arrela primer (Lacav.) i «la expulsió dels Jesuïtes --- causà gran sentiment i *consternació* a moltíssims», B. de Maldà (*Excursions*, p. 166). *Prosternar-se* [S. XIX], pres del fr. *prosterner* [S. xv] adaptat del ll. *prosternere* 'aterrar, prosternar'; de primer només s'havia usat *prostrar* (o *prostrar*), extret de *prostratus*, participi del ll. *prosternere* [c. 1460-80]: «a Cupido --- /humil, *prostrat*, li diguí què manava», Romeu Llull (*Consistori d'Amor*, v. 18), veg. el facsímil en la literatura de Ruiz Calonja (p. 313); *prostrar* i *prostrat* *DTO.* 1647; *prosternació*; *prostració*.

Substrat [S. XX], pres del ll. *substratus*, 'acció d'estendre per dessota', del participi de *substernere* 'estendre així': va entrar com a terme de Filosofia; després, de Lingüística (recentment alguns han format +*superstrat* i +*adstrat* per fer-li joc); antigament alguna vegada va ser calcat en català amb el sentit de 'sotmès, supeditat' un +*sotz-estrat*: «fo *sotz-estrat* al rey de Pèrsia», *VidesR.*, 57v1, n. 40. *Estroma*, pres del gr. *στρώμα* 'catifa', derivat de *στροπέννυμι* emparentat amb *sternere*.

CPT.: *Estratífic*; *estratificació*. *Estratigrafia*; *estratigràfic*. *Estratosfera* (EdFontserè, l'afegia c. 1925 al seu *DOrt.*) (V. *atmosfera*). *Estratoclassi*, terme meteorològic que EdFontserè trobava a faltar (c. 1925) en el *DOrt.*: format amb el gr. *κλάσις* 'ruptura'. *Estratocímulus*.

ESTRAFALARI o ESTRAFOLARI, 'extravagant', pres de l'it. dial. *strafalario*, emprat en el Nord i en el Migjorn de la Península, amb els sentits de 'persona menyspreable', 'malgirbada', 'extravagant', 'malaltissa', d'origen incert; probablement derivat de *strafare* 'exagerar', 'estrafer'. □ 1.ª doc.: *estrafolari*, 1760; *estrafalari*, 1776.

Carles Ros va usar aquesta forma en la seva *Rondalla de Rondalles*, i si no m'errora és la variant més cor-